

„Aki szebbet teremt...” Bartók nyelvén gyermekeknek 2008–2011

„Tanár néni, mikor lesz a *Bartók*?” – négy éve minden tavasszal így érdeklődnek a diákok a rendezvényről, amire készülni nem kötelező, a tanári gondoskodás mégis már ősszel olyan darabokat csempész a kisebb-nagyobb növendékek repertoárjába, amelyekkel majd szerepelni lehet a teljesen magyar zenei nyelvű koncerten. 2012 tavaszán nem került sor az immár hagyományos *Bartók nyelvén gyermekeknek* hangversenyre, pedig ez lett volna az ötödik a sorozatban. E rövid írás hivatott összegezni négy év zenei történéseit, s vázolni a rendhagyó kezdeményezés eszméi, szakmai hátterét. Teszi mindezt bízva abban, hogy majd ötödszörré, hatodszorra és még sokadszorra is felbecsülhetetlen örökségünkön, zenei anyanyelvünkön szólhatnak gyermekeink egymáshoz és magyar közönségükhöz.

Hangszeren tanuló gyermekek számára a tanár jelöli ki a járható utat a zeneirodalom „őserdejében”. A romániai magyar zenei oktatás egyik dilemmája, hogy az utóbbi ötven évben szinte változatlan formában fennálló hivatalos tananyag szerint sem a magyar zenei anyanyelvben gyökerező eredményes anyaországi hangszeriskolák, sem a méltán világhírű Kodály-módszer nem alkalmazható. Az érvényben levő rendszer egyik zsákutcája lehet az antologikus módszeren alapuló hangszertanítás mellett az egyoldalú, esetleg a csak technikai problémákat célzó tanulódarabok kizárólagos tanítása. S bár anyanyelvünket védjük, a „kötelező tananyag teljesítése” mellett gyermekeink, növendékeink zenei anyanyelvéről hajlamosak vagyunk elfeledkezni.

Ezek a problémák ösztönöztek az első *Gyermekeknek: Bartók* rendezvény megszervezésére 2008-ban, Csíkszeredában. A címválasztás és a műsorterv indoklása még egy kis elméleti kitérőt tesz szükségessé.

A teljes értékű zenei oktatás, a modern magyar zenei nyelv elsajátításának folyamatában megkerülhetetlen Bartók Béla és Kodály Zoltán már egy évszázados eredményeinek, felismeréseinek, eszméinek és legfőképp zenei útmutatásainak, gyermekdarbjainak tanulmányozása. Kettőjük közül zenepedagógusaink számára bizonyára Kodály iskolateremtő személyisége ismertebb, hiszen nevéhez szorosan kapcsolódik a magyar zenei köznevelés szorgalmazása, elősegítése. Ezzel szemben Bartók tanárként nem hozott létre hangszeres műhelyt, ugyanis teljesen közömbösen hagyták a technikai kérdések vagy a didaktikai közelítés. „Pedagógiai börtön”, így fogalmaz a tanítással kapcsolatban (mint ahogy a hangversenyzést is nyűgnek érezte). Zeneszerzői munkásságában mégis megkülönböztetett helyet foglalnak el az ifjúságnak szánt hangszeres miniatűrök. Felismerte ugyanis, hogy az új zene megértését, tanítását a fiatal nemzedék tanításával kell kezdeni, így 1913-ban vállalkozott arra, hogy majdnem 50 darabbal járul hozzá a Reschofsky-féle *Zongoraiskola* tananyagához, melyből később, 1929-ben 18 darab átkerült a *Kezdők zongoramuzsikája* kötetbe. Bartók népzenevel

2008. május 27., kedd, 17.00 óra
Csíkszereda, József Attila Általános Iskola Díszterme

Gyermekeknek: Bartók

Hang

Válogatás Bartók Béla gyermekeknek írt műveiből: *Mikrokosmos*, *44 hegedűduó*, *Gyermekeknek*, *20 magyar népdal*

Közreműködnek a csíkszeredai Nagy István Művészeti Líceum hegedű- és zongora szakos növendékei és az iskola kisenekara

Felkészítő tanárok:
Juhász Zsuzsanna, Markó Katalin,
Sófalvi Emese, Tóth Márta, Adorján Csaba és
Kiss Lehel Sándor

Bartók hangszeres tansorozatai
(*Gyermekeknek*, *44 hegedűduó*,
Mikrokosmos) – Sófalvi Emese előadása

Szó

A rendezvényt Harghita Megye Tanácsa támogatja.

Gyermekeknek: Bartók.
A Könczey Elemér tervezte plakát
a koncertsorozat madár emblémájával

2011. május 17., kedd, 18.00 óra
Székelyudvarhely, Palló Imre Művészeti Líceum
Digital3 Stúdióterem

IV.

Bartók nyelvén gyermekeknek

- hangverseny -

Műsoron:
Bartók Béla, Dobszay László, Gárdonyi Zoltán,
Kassai Mária, Ránki György, Seiber Mátyás és
Weiner Leó művek

Fellépnek a székelyudvarhelyi Palló Imre és a csíkszeredai Nagy István Művészeti Líceumok diákjai, kamaragyüttesei, valamint a Palló Imre Művészeti Líceum vonószekara.

Felkészítő tanárok: Bodurián Ágota Etelka, Deritei Júlia, Farkas Rozália, Filtner Tünde, Kiss Zoltán, Korodi-Vass Izabella, Orbán Fitóri Melinda, Sófalvi Emese, Szász Attila, Tamás Ildikó, Tompa Klára, Udvari Zsuzsanna, Venczel Éva, Vass Emőke és Veress Viktória.

Szervező Főtámogató

Bartók nyelvén gyermekeknek (2011. évi plakát)

való találkozásának egyik első gyümölcsét, a *Gyermekeknek* népdalfeldolgozásait 27 *egyneműkara* és késői hangszeres tansorozatai (44 *hegedűduó*, *Mikrokosmos*) követték. Utóbbiak kicsinyített összefoglalásai az egész bartóki evolúciós szemléletnek: a zenét az ősmozdulatoktól, a csíráktól a virágzásig követik végig. A primitív, mondókás hangkészlet szisztematikusan terebélyesedik a népi módusokon át a tizenkétfokúsáig. Ebből a szempontból több zenepedagógus is csak Bachhoz és Schumannhoz érzi hasonlíthatónak Bartók teljesítményét. Méltán fogalmazhatunk úgy, hogy a magyar éneklő ifjúságot Kodály, a zongorán és hegedűn tanuló növendékeket pedig Bartók látta el magasrendű pedagógiai kompozíciókkal. Milyenek is ezek a nem szokványos „tandarabok”? Megközelítésükhöz a zárkózott művész egyik igen ritka, versben való megnyilatkozását hívjuk segítségül.

„Mutasd meg, mutasd meg, mit tudsz teremteni,
Aki szebbet teremt, elsőség is azé,
Elsőség is azé, azt választom én is.”

Az idézett részlet (melyet amerikai emigrációjának éve alatt vetett papírra a zeneszerző) nem megfogalmazása a bartóki ars poeticának, inkább egyszerű stílusbeli továbbgondolása a „Vetélkede vala háromféle virág...” népies hangvételének. Mégis jellemzi a komponista Bartókot, hiszen meg nem alkuvó életművében a teremtés aktusának felelőssége kiemelt szerepet juttatott a teljes sorozatoknak, az egységes, színes, mikrokozmosz-szerű világoknak. Fontos hangsúlyoznunk, hogy Bartók életművének e dallami és ritmikai kompendiumait a legideálisabb befogadó közönségnek, a gyermekeknek címezte.

Annak ellenére, hogy gyakorlatilag igen távolságtartó nevelő volt, Bartók mégis jelentős pedagógiai örökséget hagyott hátra. Ennek egyik része zongora- és zeneszerzéstől növendékeiben élt tovább, másik részében szélesebb körű tanítványaihoz szólt a sok klasszikus szerző általa gondozott közreadásával, és nem utolsósorban oktató jelleggel írt apró remekművei révén. A zeneszerző gyermekeihez ugyanis nem mesterségesen leegyszerűsített, hanem természetes egyszerűséggel fogalmazott, zeneileg teljes értékű kis darabokkal fordult. És a tény, hogy Bartók pedagógiai művei nagy részét az 1930-as években, érett stílusa teljében írta, mutatja, mekkora fontosságot tulajdonított az új generáció zenei nevelésének, legfőképpen a helyes indításnak. A 44 *hegedűduó* előszavában például így fogalmaz: „...had' jussanak a tanulók a tanulás első egynehány évében olyan előadási művekhez, amelyekben a népi zene keresetlen egyszerűsége annak dallambeli és ritmusbeli különösségével együtt megvan”. A gyermekeknek szánt darabokat a zongoraművész Bartók elő is adta hangversenyein, s több ízben hangsúlyozta jelentőségüket („Nagyon fontos művem ez” – írta a 27 *gyermek- és nőikar* kiadójának). Hangszeres (tan)sorozatainak hangulatvilága, dallam- és harmóniai építkezése, kompozíciós szerkesztése, szerzői merészsége bevallottan egy új kifejezőmód kulcsát jelentették s jelentik ma is. Ez a gazdag zenei világ megismerése, megmutatása volt célja minden alkalommal a *Bartók nyelvén gyermekeknek* rendezvényeknek.

2008. május 27-én Csíkszeredában került sor először *Gyermekeknek: Bartók* címmel olyan hangversenyre,

ÖRÖKSÉGÜNK

Történelem. Népelet. Néphagyomány.

VI. évf. (2012) 2. szám

2 Sófalvi Emese: „*Aki szebbet teremt...*” Bartók nyelvén gyermekeknek 2008–2011

Népi kultúra

5 Lőrincz József: Egy udvarhelyi vonatkozású népballada
6 Mihálykó Ilona: Fonók Máréfalván

História

8 Sófalvi András: Rapsóné vára
11 Bicsok Zoltán: Fondok és gyűjtemények a Román Országos Levéltár csíkszeredai kirendeltségének kezelésében
14. A Székelyudvarhelyi Múzeum iratgyűjteménye (II.)

14 Mihály János: „... *eleitől fogva soha sem volt egyéb Megye épületünk, hanem egy rongyos, posztulásra jutott Kápolnás házunk...*” Adalékok Nyikómalomfalva egykori kápolnájának történetéhez

Életutak

16 Mihály Tibor: Oroszhegy jelesei. Magyarai Ferenc kántortanító közéleti tevékenysége

18 Sándor-Zsigmond Ibolya: Bálint Dániel és a 110 éves keresztúri Petőfi-legenda

Forrásközelben

22 Zepezsaner Jenő: Családi ékszerek Orbán Balázs hagyatékában

Lábjegyzet

23 Kovács Árpád: „*Isten segedelmével udvaromat megépítettem...*” Történelmi családok kastélyai Erdélyben

Tárgyi örökségünk

26 Róth András Lajos: A színes papír történetéből II. A nyomómintás papír

Jelzések, emlékek, vélemények

29 Forró Albert: Székelyek a nyári olimpiai játékokon

*A címlapon: Kecsetiek ünneplőben
Balázs Ödön felvétele*

Médiapartnerek:

UDVARHELYI
Híradó

H
Hargita Kiadó

SABADIDŐKALAUZ

ÖRÖKSÉGÜNK: Történelem. Népelet. Néphagyomány.
VI. évfolyam (2012) 2. szám

Megjelenik negyedévente. Kiadja a Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont.

Igazgató: Szöcs Endre.

A Forrásközpont fenntartója: Hargita Megye Tanácsa.

Főszerkesztő: Kolumbán Zsuzsánna.

Szerkesztőbizottság: P. Buzogány Árpád, Mihály János, Miklós Zoltán, Kovács Árpád.

ISSN 2067-7367

© A szerkesztőség előzetes értesítése, beleegyezése nélkül tilos a lapban közölt írásokat újra megjelentetni.

A szerkesztőség címe: Székelyudvarhely, 1918. December 1 utca, 9. szám, II. emelet.

A folyóirat megrendelhető a 0266-214440 (Szöcs Klára) telefonszámon, illetve a megrendeles@oroksegunk.ro e-mail címen.

További információk a www.oroksegunk.ro honlapon találhatóak.

Nyomdai munkálatok: Infopress Group Rt., DTP Stúdió

Bartók Béla (Kolozsvár, 1926)

amelyen tervszerűen csak Bartók Bélának az ifjúság számára komponált művei hangzottak fel. A Nagy István művészeti líceum növendékei a *Gyermekeknek* sorozat, a *44 hegedűduó*, a *Mikrokosmos* és a *20 magyar népdal* válogatott miniatűrjeit adták elő hegedűn és zongorán, valamint fellépett az iskola V–VIII. osztályos vonózenekara is. A 31 fiatal előadóművészt hat tanár készítette fel. A koncert után rövid előadásra került sor, amelyben Bartók hangszeres tansorozataival, jelentőségükkel, iskolai alkalmazhatóságukkal ismerkedhetett meg a nem csak szakemberekből álló közönség.

2009. június 9-én már Székelyudvarhelyen rendeztük meg a szakmai napot, amelyet dr. Angi István kolozsvári zeneesztéta *A bartóki dallamvilág retorikája* című bevezető előadása nyitott meg. A rendezvény eszmei háttere nem változott ugyan, de módosult címével (*Bartók nyelvén gyermekeknek*) jelezte, hogy bár tágabb értelemben, immár Bartók, Kodály és zeneszerző tanítványaik, követőik műveivel, de ugyanazon a magyar zenei nyelven szól közönségéhez. A Palló Imre művészeti líceum 16 hegedű, zongora, fuvola, oboa és ének szakos növendékének munkáját tíz tanár segítette. Bartók már ismerős dallamai, népdalfeldolgozásai mellett Sugár Rezső, Orbán György és Weiner Leó művei is felcsendültek. Ebben az évben is a legkisebbek nyitották a koncertet, mintegy felhívva a figyelmet a magasrendű pedagógiai kompozícióknak a tanulás korai fázisában gyakorolt szerepére.

A 2010. május 20-ai hangverseny gazdag műsorát Bartók-miniatűrök mellett Hajdu Mihály, Járdányi Pál, Kassai Mária, Kókai Rezső, Ránki György, Rényi Albert, Sugár Rezső, Szervánszky Endre, Szokolay Sándor, Szőnyi Erzsébet, Zempléni László és Viski János művek alkották. Ezen a koncerten a székelyudvarhelyi művészeti líceum 24 hegedű, brácsa, zongora, fuvola, oboa és trombita szakos növendéke, valamint az iskola 23 tagú V–XII. osztályos vonózenekara lépett színpadra. 13 tanár vállalta a felkészítésükkel járó többletmunkát.

2011. május 17-én a kölcsönös együttműködés jegyében a csíkszeredai és a székelyudvarhelyi művészeti

líceumok növendékei és tanárai közös produkcióban léptek fel Székelyudvarhelyen. Bartók Béla, Dobszay László, Gárdonyi Zoltán, Kassai Mária, Ránki György, Seiber Mátyás és Weiner Leó műveit a 18 fellépő hegedűn és zongorán, valamint, az együtt muzsikálás örömét fokozva, kamarazene csapatokban brácsán, csellón, fuvolán és klarinétan adta elő. A házigazda intézmény 28 tagú vonózenekara Bartók Béla *Magyarországi román népi táncait* is műsorára tűzte, bebizonyítva ezzel, hogy méltó és avatott ismerői, megszólaltatói és beszélői Bartók „felnőtt” nyelvének is. A hangverseny előkészítésében ez alkalommal 15 hangszeretanár működött közre.

Nem véletlenül jeleztük az évek során műsorra tűzött zeneszerzők gazdag névsorát, a fellépők vagy a felkészítő művésztanárok számát. Úgy hisszük, ezek az adatok is a rendezvény műsorpolitikájának színvonalát és sikerét jelzik, akárcsak a tény, hogy a hangversenyek támogatását Hargita Megye Tanácsa, a Hargita Megyei Hagyományörzési Forrásközpont, a Bolyai Alapítvány és a Communitas Alapítvány is vállalta.

Magyar zenei anyanyelvünk Bartókkal új dimenziót nyert. Számos pedagógiai fogantatású hangszeres műve valódi zenei értéket képvisel, tanításuk örömet szerez tanárnak és növendéknek egyaránt. A gyermekek nyelvén írt miniatűrök különleges koloritja, ritmikái, metrikai, modális, harmóniai érdekessége erőteljes nemzeti ethosszal párosul, emellett egyetemes értékük is vitathatatlan, hiszen a művek dialektusa, Adorno szavaival élve, „a zene tulajdonképpen nyelvéhez akar hasonlítani”. A *Bartók nyelvén gyermekeknek* hangversenyek során magyar zeneművekkel és magyar zenei öntudattal gazdagodhattunk, s a zeneszerző fentebb idézett rímes szavaira határozottan válaszolhattuk: Azt választom én is! Tehettük ezt nemcsak nemzeti hovatartozásunk jogán, hanem mert Bartók teremtett világa szép, jó és igaz. Csak remélhetjük, hogy egy évszázad távlatában örökségének megértéséhez már eléggé magyarok, még eléggé naivak és már eléggé műveltek vagyunk. Vagy ígérhetjük, hogy – saját, belső tantervünk szerint – erre neveljük gyermekeinket.

Sófalvi Emese

Bartók Béla és kisfia Rákoskeresztúron 1914-ben

